

BOEKEN

bespreking

Achter de schermen van het Derde Rijk

Hermann Göring, een politieke carrière

Door Werner Maser, uit het Duits vertaald door E. van Leerdam. 456 blz., geïllustreerd, uitgeverij Aspekt, Soesterberg, 2e, herziene druk, 2003, ISBN 90 5911 022 6
Circa € 30,-

Speer, een biografie

Door Joachim Fest, uit het Duits vertaald door L. Dijkstra, A. Hornstra en J. Post. 407 blz., geïllustreerd, uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam, 2000
ISBN 90 7668 204 6
Circa € 30,-

Er is nog steeds veel belangstelling voor biografieën over de kopstukken van het voormalige Derde Rijk. Van bekende auteurs die zich ook al aan boeken over Hitler waagden, verschenen er in het jaar 2000 weer twee in Duitsland: *Hermann Göring, Hitlers Janusköpfiger Paladin* gevolgd door *Speer, eine Biographie*. De biografie van Speer werd in hetzelfde jaar nog in het Nederlands vertaald en prijkte weken op de bestsellerlijsten. Die van Göring werd slechts mondjesmaat verkocht en moest op een Nederlandse vertaling wachten tot 2002.

Dit laatste boek heeft in 2003 een tweede herziene druk gekregen. Fest is een van de gerenommeerde Hitler-biografen (1973) en meer recent auteur van het in 2003 verschenen *Hitlers laatste dagen*. Maser is auteur van onder meer *Adolf Hitlers Mein Kampf*, (2001). Om maar met mijn eindoordeel te beginnen: de Speer-biografie

is zeer geslaagd, die van Göring is dat niet.

Overeenkomstige personages

Tussen de personages van Göring en Speer zijn veel overeenkomsten te vinden. Beide waren zeer veelzijdig, kunstliefhebbers en kunstkeners. Beide waren intimi van Hitler. Beide speelden een sleutelrol in de Tweede Wereldoorlog, bereikten de hoogste posities in het Derde Rijk en waren een aantal jaren 'tweede man' achter Hitler.

Beide konden gek genoeg in het geallieerde kamp op enige sympathie rekenen, in tegenstelling tot de meeste andere nationaal-socialistische kopstukken zoals: Hitler, Goebbels, Streicher, Jodl en Himmler. Beide vielen uiteindelijk bij Hitler in ongenade, werden door de geallieerden gevangen genomen en in Neurenberg veroordeeld. Reden genoeg om de biografieën in één recensie vergelijkend te beoordelen.

Natuurlijk zijn er ook een aantal verschillen. Göring hield na de oorlog vast aan zijn onschuld en pleegde in 1946, na zijn terdoodveroordeling, zelfmoord. Speer bekende als enige van de nationaal-socialistische kopstukken schuld. Hij zat zijn straf van twintig jaar uit. Na zijn ontslag uit de Berlijnse Spandaugevangenis, in 1966, was hij tot zijn dood op 1 september 1981 een veel gevraagd spreker, succesvol schrijver en gevierd tv-persoonlijkheid.

Speer: workaholic

Speer was een burger, een beetje saai, een architect, intellectueel, een uitmuntend manager, een workaholic, toegewijd, punctueel, had niets op met de Joden-

vervolging en leefde als een ascet. Als rijksbouwmeester was hij Hitlers oogappel en als minister van Industrie wist hij de Duitse industriële productie in de onder geallieerde bommentapijnen bedolven fabrieken, zelfs in de desastreuze jaren 1943 en 1944, te laten stijgen tot ongekende hoogtens.

Göring: bejubeld commandant

Göring was een levensgenieter, pronkzuchtig, een grootspreker, moedig, heroïneverslaafd, rokkenjager. Geen doorsnee Duitse militair uit die tijd. In de Eerste Wereldoorlog was Göring – na zijn opleiding aan een van de voornaamste Pruisische cadettenscholen – een dapper en bejubeld pelotonscommandant bij de infanterie geweest. Hij werd voor zijn optreden persoonlijk onderscheiden door de Duitse keizer.

Nadat hij in 1915 medisch voor de infanterie was afgekeurd en zichzelf omschoolde tot piloot, groeide hij in het laatste oorlogsjaar uit tot een van de beste Duitse jachtvliegers, een nationale beroemdheid. Kort voor het einde van de oorlog werd de laatste commandant van het fameuze eskader Richthofen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij de officiële plaatsvervanger van Hitler, de opperbevelhebber van de Duitse luchtmacht, Rijksminister van Luchtvaart en had hij nog vele tientallen andere functies en (ere)titels. Misschien minder bekend is dat hij zich met name onder invloed van zijn eerste echtgenote barones Carin von Fock, ontwikkelde tot een Jodenhater.

De grote lijnen van de levensverhalen van Speer en Göring zoals hiervoor geschetst, zijn bij de meeste mensen wel bekend. Een biografie biedt de schrijver de mogelijkheid de persoonlijke belevenissen en tragedie van één persoon te plaatsen tegen de achtergrond van zijn tijd. De dramatiek van de geschiedenis komt immers het beste tot zijn recht in het verhaal van een individu.

Effectieve marketingmachine

Fest slaagt daarin voortreffelijk, waar Maser faalt. Natuurlijk staan er tal van lezenswaardige en interessante zaken in het boek van Maser. Zo was de opkomst van Hitlers NSDAP in 1932 voor een

belangrijk deel te wijten aan een plan van Göring. In de beperkte periode die beschikbaar was voor de verkiezingscampagne (11 oktober tot 4 november) wist Hitler zijn meest geduchte wapen, zijn vlammende en spectaculaire redevoeringen, maar liefst in 47 steden in Duitsland te houden. Dit kwam doordat Göring gezorgd had voor een vliegtuig, een Junker 52 transportvliegtuig, waarmee Hitler dagelijks soms wel in twee of drie ver uit elkaar gelegen steden kon spreken.

Bovendien nam Hitler een aantal Duitse, maar ook buitenlandse journalisten aan boord van dit vliegtuig mee. Deze journalisten, die onder de indruk raakten van Hitlers dadendrang en redenaarskunst, werden in staat gesteld om hun verslagen via de radioapparatuur direct vanuit het vliegtuig aan hun kranten door te geven. Deze voor die tijd revolutionaire aanpak genereerde een geweldige publiciteitsgolf in binnen- en buitenland.

De effectieve marketingmachine (die in alles doet denken aan de moderne Amerikaanse verkiezingscampagnes), zorgde voor een verrassend resultaat: 37 procent van de stemmen en een prominente plaats in de Duitse politiek voor Hitler en zijn nationaal-socialistische partij. Het begin van een ongekende politieke opmars. Hoe deze afloopt, is voldoende bekend.

Verdeel-en-heerspolitiek

Beide boeken geven een goed beeld van de partijmachinatie en de verdeel-en-heerspolitiek die Hitler stelselmatig toepaste. Steeds werden twee groeperingen, overheidsdiensten of personen belast met één taak of verantwoording, waardoor er onduidelijkheid en heftige competitie ontstaat bij de uitvoering. Bovendien was het daardoor steeds nodig om terug te gaan naar Hitler voor belangrijke beslissingen.

Beide boeken bieden wat dat betreft een goede kijk in de keuken van het perfide politiek bestuurlijke systeem van het Derde Rijk, maar geven nauwelijks antwoord op de vraag hoe een geciviliseerd volk in het centrum van Europa zo kon ontsporen.

Fest: boeiend

Daarbij is het boek van Fest goed geschreven: vlotlopende zinnen, een boeiende en

logisch opbouw, juiste woordkeuze en op de juiste punten geïllustreerd met foto's. Ook aan de keuze en de bijschriften van die foto's is duidelijk veel aandacht besteed. Voor de woordkeus en de leesbaarheid van het geheel verdienen ook de vertalers een pluim. In alle opzichten een aanrader voor wie meer wil weten over Speer en die veelbewogen donkere dagen.

Maser: verwarrend

Het boek van Maser is in vrijwel alle opzichten aanzienlijk minder geslaagd: slecht geschreven, met zeer veel onleesbare, lange en slechtlopende zinnen. Bovendien vaak onjuist gebruik van militaire termen, te wijten aan een slordige vertalingen. Het verhaal is thematisch verwarrend opgebouwd en springt chronologisch te vaak van de hak op de tak.

Historische personen verschijnen in en verdwijnen uit beeld, zonder introductie

of voldoende uitleg. Het fotowerk deelt in de malaise: de foto's zijn soms vreemd ondertiteld en getuigen van weinig speurzin of relatie met de tekst.

Resumerend: twee biografieën over kopstukken van het Derde Rijk door bekende auteurs. Wie van de twee de grootste misdaden heeft gepleegd of het belangrijkste was in de hiërarchie van het Derde Rijk is ook na het lezen van bijna 1000 bladzijden lastig vast te stellen. Wel dat één biografie zeer geslaagd is en de andere grotendeels mislukt.

Heeft u zo'n 30 euro te besteden, dan is de biografie van Speer een goede en die van Göring een slechte investering. Hóe slecht valt eindelijk pas op als je hem vergelijkt met de biografie van Speer. Toch goed om te weten.

kolonel drs. F. MATSER

Thuisfront

Oorlog en economie in de twintigste eeuw, onder redactie van Hein A.M. Klemann en Dirk Luyten, 264 blz. met zwart-wit en kleurenfoto's geïll., Walburg Pers, Zutphen, 2003.

€ 19,95
ISBN 90 5730 263 2

Als gedragswetenschapper denk je bij het woord 'thuisfront' gelijk aan gezinsleden, familieleden, vrienden en bekenden die zijn thuisgebleven van de militairen die voor een operatie zijn uitgezonden, ook wel de achterban genoemd. Uit de ondertitel en op de achterzijde van het boek *Thuisfront* is al snel duidelijk dat de redactie een andere betekenis van thuisfront gebruikt en wel al degenen die tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog het front in de meest ruime zin hebben bevoorrad.

Van doorslaggevend belang voor het eindresultaat van een oorlog in de twintigste eeuw is de mate waarin een samenleving erin is geslaagd de burgerij te transformeren tot een steunpunt van de oorlogvoering

en waarbij de eigen consumptie zo nodig is teruggeschroefd tot een minimum. Een thema waar je als militair (te ?) weinig bij stilstaat en dat dit veertiende jaarboek van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie interessant maakt.

Totale oorlogen zijn kenmerkend voor de geschiedenis van de twintigste eeuw, waarbij het thuisfront ook een legitiem doel werd voor vijandelijke aanvallen. Naast mensen moesten ook financiële, industriële en technische middelen gemobiliseerd worden. In totale oorlogen werd het economisch aspect steeds doorslaggevend.

In dit boek komen, in de periode van de Eerste Wereldoorlog tot in de jaren vijftig, vier aspecten van deze problematiek aan de orde. De behandeling van deze problematiek beperkt zich tot Frankrijk, België, Duitsland, Nederland en Denemarken. De redactie beoogt een aanzet te geven tot een vergelijkende benadering van oorlog en economie in West- en Noord-Europa in de eerste helft van de twintigste eeuw.

→